

Иван Миленковић: Књиге – Култура и идентитет: Поглед здесна

Књига Игора Ивановића Култура и идентитет (поглед здесна), која се недавно појавила у издању "Нове српске политичке мисли", крајње је упутан водич кроз оно што би хтело да се (само)легитимише као десна мисао у Србији.

Наше девојке и жене лепе су и привлачне , то је чињеница коју незванично сви понављамо . Време је да је институционализујемо . Колико је данас богатих и успешних странаца у свету ожењено Српкињама и шта ми радимо да каналишемо њихове природне симпатије према Србији , на пример у инвестиционе пројекте ?

(Игор Ивановић, Култура и идентитет , стр. 87)

Чак и у стабилним парламентарним демократијама, где је супротстављеност "левог" и "десног" дела политичког спектра конститутивна за политички живот, готово је немогуће утврдити јасне критеријуме разликовања између тих позиција (видети књигу Норберта Бобиа Десница и левица; Бобио, додуше, верује да је однос према идеалу једнакости моменат који би, уз извесна нијансирања, могао понудити линију разграничења, али за прилике у Србији, где социјална демагогија успева као пузавица – политичка је каста, напосто, остала без сна услед бриге за добробит грађана – тај моменат, као критеријум разликовања, није од пресудног значаја). Утолико би се могло претпоставити да је у земљама "одгођене демократије", попут Србије, где је и даље у јеку борба за елементарна демократска правила игре , где се демократске институције још нису учврстиле, где је демократска традиција танка, где, уосталом, постоји жесток отпор према парламентарним демократијама западног типа (као да другачије и постоје, уосталом), у таквим је условима, по претпоставци, још теже повући демаркациону линију између "левог" и "десног" дискурса. Први систематичнији покушај да се артикулише десна страна политичког и теоријског спектра у Србији, у који се упустила екипа окупљена око пројекта "Нове српске политичке мисли" (НСПМ), имплицитно

сугерише да би за Србију плодније било направити другу врсту идеолошког разликовања, рецимо патриотски блок с једне стране и, како се изволео изразити магистар Велимир Илић, политички бућкуриш с друге, него инсистирати на ознакама "десно" и "лево". Другим речима, да ли постоји било какав заједнички садржалац, осим опасне баналности њиховог говора, за јавне делатнике у распону од Ивице Дачића, преко Михајла Марковића до, рецимо, Александра Вучића, дакле за особе чији би се дискурс, из одређене, супротстављене идеолошке перспективе, могао препознати као "десни", али који би они, ако би то хтели, с лакоћом могли од себе да одгурну: Дачић би могао да каже како баштини деветнаестовековне социјалистичке идеје, Марковићу би било довољно да упре прстом у своју комунистичку прошлост, док би Вучић могао да се позове на републикански програм СРС-а. Но, неколико би се константи ипак дало извући. Фото-робот српског десничара обухватао би следеће карактеристике: мање или више прикривена ксенофобија, етно-национална укорењеност, нерелевантни патриотизам, патријархалност, хомофобија, дискурс аутентичности, против-просветитељски импулс, клеро-националистичко поимање савремености. Проблем одређења додатно компликује и готово једнодушна супротстављеност патриотско-патријархалног блока ономе што се препознаје као европска/америчка десница (Никола Саркози, Силвио Берлускони или, наравно, Џорџ Буш млађи). Отуд се као колико-толико неупитан критеријум може узети саморазумевање и самопозиционирање на интелектуално-политичкој сцени Србије: десничарем се има сматрати онај ко себе разуме/препознаје као десничара.

ПИСАТИ ИЗ СТОМАКА: Књига Игора Ивановића Култура и идентитет (поглед здесна) (НСПМ, Београд 2007), која је светлост дана могла да угледа само уз темељно занемаривање елементарних (добрих) издавачких обичаја – рецимо да текст буде писмен, релативно смислен и донекле артикулисан, да, ако је већ реч о теоријском раду, буде поткрепљен макар основним академским апаратом, или да, у одсуству таквог апарата, носивост сопствене позиције подржи "изнутра", силом саморефлексије, или барем да нема озбиљних материјалних огрешења – парадигматичан је за оно што би се могло препознати као десни дискурс у Србији.

Култура и идентитет

производ је управо урнебесне појмовне збрке, претенциозног полуобразовања, лошег познавања језика, непотпуне обавештености и потпуне произвољности, никаквог осећаја за теоријски говор, противречности са којима аутор нема никаквог проблема с обзиром на прилично опуштен однос према логици, баратања најтврђим стереотипима без икакве свести о томе да је реч о стереотипима, дакле истовремено смехотресан и кошмаран урадак који је, међутим, и као такав (односно управо као такав) крајње упутан водич кроз оно што би се хтело (само)легитимисати као десна мисао у Србији. Овome би ваљало додати и добро организовану медијску промоцију, са, рецимо, значајном минутажом којој је књизи посветио Дневник РТС-а, као и ласкаве оцене које су о књизи изrekli Миша Ђурковић, Леон Којен, Ђорђе Вукадиновић или Душан Ковачевић.

Култура и идентитет

свеједно је својеврстан бревијар општих места, бубаровских сматрања и пекишеовских разматрања, ризница мисли што се размењују пред задругом, у паузи, уз млако пиво и успутно кибицовање пролазећег женскиња. Утолико је писац поговора у праву када каже да је ова књига писана из стомака (насупротив реакционарном обичају да се књиге пишу из главе /главом/).

Филозофи моћи почев од Маркса, преко Ничеа до Алтисера и Фукоа, прилично убедљиво су показали да су сваки дискурс и свако знање уплетени у односе моћи, односно да идеолошким учинцима не измиче чак ни она врста говора која претендује на чисту, знанствену, објективну позицију. (Томе низу ваља прикључити и истину: дискурс истине није ништа без истине дискурса. Ни истина не избегава односе моћи.) Утолико, нарочито после Фукоа и његових археолошко-генеалогских анализа, ниједно се знање не може сматрати невиним: свако знање подлеже претпоставци кривице, односно ниједно знање није (идеолошки) невино док не докаже супротно. Присуство идолошког дискурса у "надидеолошком" и "неидеолошком" не може се избећи, али дискурс хуманистичких наука, којем припада и Ивановићева књига, мора моћи да идеолошке учинке рефлектује, чиме би, онда, унеколико легитимисао сопствени говор као теоријски релевантан. Ивановић, међутим, то не чини, тако да је његова књига теоријски савршено ирелевантна, али идеолошки врло учинковита (медијска пажња која јој је посвећена свакако није учинак њеног квалитета, што врло добро знају сви који су учествовали у њеном прављењу, или промовисању).

СПИСАК ОПШТИХ МЕСТА: Општа места "погледа здесна" на културу и идентитет у Ивановићевој изведби могла би да се разраде на следећи начин:

1. Тамо где је, у теоријском дискурсу, између дискурзивних целина, или неуралгичних тачака (података, тврдњи, тумачења) нужно успоставити теоријске везе, Ивановић нуди идеолошке копче националклерикалног типа, па ће "неолиберализам", тако, код њега постати "незнабожачким" (стр. 12) и нечим управо различитим од "изворног философског либерализма" који би, ваљда, имао бити бољачким. Изостанак теоријских синапси пак покушава Ивановић да надокнади позивањем на ауторитете, али ту је, напросто, проблем недовољна компетенција која се настоји надокнадити самоувереношћу, па Ничеа, рецимо, промовише "водећим философом деснице" (стр. 132).

2. Иако ова врста дискурса којег се Ивановић држи не очијука очигледно са нацизмом или фашизмом, извесне симпатије су логичне. Однос према Карлу Шмиту, чија је жена била Српкиња, да ствар буде лепша, крајње је поучан. Ивановић ламентира над тиме

што је, после рата, Шмит био у америчком заточеништву, заборављајући да помене како је Шмит, један од писаца Нирнбершких закона, по којима су Јевреји легално одвођени у логоре за уништење, заправо сјајно прошао с обзиром на оно што је могао да фасује, у смислу затвора, то јест.

3. Управо разоружавајуће отворено Ивановић пише да је Ниче, ето, "чак гајио нескривене симпатије према Јеврејима" (стр. 133), што је проблем са којим се овдашња десница свако мало сусреће, наиме са својим интринсичним антисемитизмом (при чему су, да не буде забуне, "Јевреји" само име за нежељеног Другог; други се, зависно од прилика, могу звати Хрвати, Шиптари, Американци, муслимани, издајници, хомосексуалци... већ по потреби дана). Ова фројдовска (не)прецизност подсећа на исту такву фројдовску омашку некадашњег Шираковог председника владе Рејмона Бара који је, једнако простодушно као и Ивановић, после експлозије бомбе у једној париској синагоги, приметио да је међу жртвама било и невиних Француза!

4. Као правог Србина који поштује патријархални култ породице и божје законе (стр. 11) и који, природно, толико воли Српкиње да не би имао ништа против и мало да их, да тако кажемо, испроводаише на ползу националне добробити (ако је судити по дражесном мотиву из проемијума овога текста), као аутентичног Србина, дакле, писца необично узурпирају модни креатори који пропагирају "њима својствену хомосексуалну философију" (стр. 32), или феминизирани типови који мора да су импотентни (стр. 49), а лик грађанског интелектуалца из "Жикине династије" толико је исфеминизиран да је сигурно импотентан (стр. 49). Насупрот томе стоји ауторов излив путене нежности/чежње према српској хероини фолка као пожељном обрасцу српске аутентичности. "Цеца национале" је "потентни секс симбол (супротно важећој светској хермофродитској моди)" који кроз свој живот носи "бреме јужносрбијанског генотипа, као и пркосну сигурност која избија из њеног инспиративног изгледа" (стр. 110). И она је, то јест Цеца, имала тежак живот, баш као и Мадона, па јој се, зато, свашта може опростити, рачунајући и брак са, "благо речено, контроверзним Арканом, те још увек недовољно објашњени контакти с Легијом и Земунцима" (исто). И тако даље.

5. Харија Калахана, пак, познатог и као прљави инспектор Хари, Ивановић напросто обожава и то из више разлога: најпре, Хари делује у светској престоници хомосексуализма (о ужаса!), то јест Сан Франциску (стр. 156), а да му се, у међувремену, нико није прикрао с леђа (што је за похвалу), а потом и зато "што ризикује сопствени живот и хвата опасног убицу" (исто), но "тада систем ступа на сцену у својој најапсурднијој мутацији: убицу пуштају на слободу (систем убицу пушта на слободу – прим . И . М .) јер су његова права угрожена!". Знак узвика, крај навода. Хари, дакле, мало није поштовао тамо неке процедуре, тамо неке норме, мало је повредио нечија права и сада је систем ступио на

сцену и растурио наш праведнички гнев. Ивановић, најпре, као да не разуме да је управо Хари симбол онога против чега се, иначе, (аутор) бори, наиме симбол индивидуализма, појединац који има могућности да се супротстави систему. Потом, Ивановић, као супстанцијалиста, потпуно игнорише формалне претпоставке савремене заједнице. Његово ће се незадовољство обрушити на либералне режиме као на режиме који успостављају услове могућности постојања управо различитих супстанци, без доминације једне, рецимо протестантске, или православне. Најзад, идеја људских права, односно идеја сувереног појединца, могла је да се појави тек са почетком слабљења народног, па потом и државног суверенитета, што, даље, имплицира либерално устројство политичке заједнице у којем је појединац, а не колективитет, носилац суверености, од чега се десничари овдашњи бране као ђаво од крста. Зато им је мрска и идеја о томе да би хомосексуалцима могла бити призната грађанска права која они, то јест хетеросексуални грађани, већ уживају, а што би значило да други, са великим почетним Д, улази у забран што га чврсто држи колективно сопство које почива на бинарним опозицијама: поделе на пријатеље и непријатеље, на жене и мушкарце, на нормалне и ненормалне (међу које спадају и педери) управо су конститутивне за десни поглед на свет. Да би се било десничарем у Србији, мора се мислити у колективним категоријама.

6. Фантазам аутентичности још једно је опште место погледа здесна. Изразито је инспиративно место на стр. 117: "Србија је значајна држава византијско-православне цивилизације, док се већина других држава у окружењу налази на културним маргинама својих великих светских цивилизација. Као таква Србија има оригиналну и аутентичну културу..." Ако занемаримо ту нејасност у чему је оригиналност и аутентичност српске културе ако она припада "византијско-православној цивилизацији", и ако поштедимо аутора незгодних питања о томе шта би имала бити "византијско-православна цивилизација", остаје ово управо савршено место о томе како се већина земаља у окружењу налази на културним маргинама цивилизација којима припада. Одбрана аутентичности изражава жудњу за бивањем у центру који, као центар, искључује оно што се налази на маргини. И ту не помаже никакав деконструктивни приступ јер он подразумева теоријски, саморефлексиван захват који у питање доводи аутентичност саму, испостављајући је као пуки конструкт без икакве нужности, а често и без икакве општости. Ту, најзад, долазимо до самог појма културе.

7. Зашто баш култура? Зашто би култура сада Србији била толико важна? Па зато што ништа друго није преостало. (Није преостала ни култура, барем не она, "аутентична", али десној мисли то нико није саопштио.) Начин на који Ивановић жели да афирмише аутентичну српску културу неодољиво подсећа на исти Крлежин усклик који је у хрватској култури, својевремено, хтео да пронађе пандан српским топовима. Када ништа више не преостане, када се све остало разори, онда заиста више нема избора, онда је још само култура ту. У међувремену Ивановић на више места открива топлу воду примећујући да су појмови "култура" и "цивилизација" блиски, те да појам културе све

више поприма обележја појма цивилизације, чиме хоће рећи да култура није, напосто, пука партикуларна творевина, већ да свака култура, достојна тога имена, мора моћи у себи да носи управо универзалне учинке. Али то је опште место културолошких студија. Утолико Ивановић опет упада у појмовни хаос када говори о "агресији мултикултурализма" (стр. 11), опет не схватајући да и сам држи позицију мултикултурализма, да и сам брани партикуларност културе кроз њен језик, њене обичаје, њену "аутентичност". Инсистирајући на партикуларним (српским) вредностима, супстантивирајући их као неупитне константе, он им, заправо, одузима универзалистички потенцијал, он их лишава могућности за које се, на другим местима, залаже. Утолико није најпроблематичније када Ивановић погрешно каже да је Монмартр париски трг (стр. 23) (није трг него је брдо), него је опасан додатак који каже да таквих тргова постоји на хиљаде у Европи. Не, не постоји хиљаде таквих тргова у Европи. Он је један и јединствен, баш као што су јединствене оне шајкаче и они опанци, али није аутентичан, као што то нису ни шајкаче и опанци, јер аутентичност јесте она врста прилепљености за сопствени идентитет, супстанцијална прилепљеност, која не допушта мноштво перспектива, мноштво могућности, мноштво супстанција. Аутентичност не допушта игру облика.

8. Агресивни антикомунизам који релативизује и поништава антифашизам, и у исто време служи за премештање предмета критике, наиме као кривца за лош положај Србије Ивановић проналази у титоизму и титоистичком наслеђу, па ће, тако, проговорити о "терористичком скупу на брду изнад Јајца" (стр. 38), мислећи на заседање АВНОЈ-а. У међувремену се Милошевић Слободан, као један од могућих узрочника чабра у којем се налази Србија, не помиње ниједном.

Лакоћа којом Ивановић исписује и најотужније баналности престаје да буде смешна оног часа када проговоре учинци банализовања јавног простора. И ова књига опсењује простоту својим једноставним језиком и својом "разумљивошћу" (ништа, наравно, није разумљиво у овој књизи), тиме што успешно прибира сва могућа општа места којих је аутор успео да се досети. Баналност је, међутим, не само неуништива као пластична боца него је у једнакој мери и опасна. Слушајући Ајхмана у Јерусалиму, Хана Арент је проговорила о баналности зла. Лако би се, међутим, посматрајући Србију у последњих двадесетак година, та формула могла преокренути, па бисмо, сада, имали прилике видети шта значи и зло баналности: произвољан, неодговоран, на фантазму утемељен дискурс који драшка примитивне пориве колективитета утерујући га у тор тупости, незнања и бесмисла.

Владан Вукосављевић: Пргави приказ

У прошлом броју вашег листа, објављен је чланак са потписом извесног Миленковића, у коме је видљив напор да написани редови створе слику да се ради о критичком приказу књиге Игора Ивановића "Култура и идентитет (поглед здесна)". Како сам стицајем околности и сам недавно прочитао предметно дело, био сам изненађен до каквих је закључака и импликација досао ваш необични чланкописац, чији су стил и проницљивост на мене оставили значајан утисак.

Као прво, посветити приказу једне књиге друштвено-политичких есеја читаве три и по странице простора у недељним новинама може да говори три ствари. Или да "Време" не зна како да попуни простор адекватним садржајима, или је реч о приказу дела које је камен-међаш у својој области а притом је из пера светски признатог стручњака и ауторитета или можда анализирано дело служи, по моделу "парс про тото", за обрачун са неким ширим кругом идеја, ставова или људи. Покушаћу да објасним зашто гласам за последњу од наведених теза.

Аутору књиге "Култура и идентитет", Игору Ивановицу ово дело је првенац из области есејистике и по својој форми представља, углавном, збир чланака који су раније већ објављивани у домаћој периодици. Ивановић не гађа превисоко, пише и мисли искрено, отвара разне теме, нуди простор за дијалог, свестран је, интеллигентан и занимљив за читање. У вртлогу пометње савременог света, покушава да потражи ослонац у ономе што са намерном ширином назива "десни поглед на стварност". Како сам ја схватио ауторове намере, основна идеја била је да се понуди предлог за свеобухватнију јавну и интелектуалну раправу о темама из културе али и из области које култура у ширем поимању, индиректно афектира. Држим да је у тој намери, Ивановић у највећој мери остварио циљ.

Како и зашто, дакле, "Време" и наречени Миленковић одвајају онолики простор за простачки и интелектуално недозрели атак на прво дело једног талентованог посматрача наших друштвених заврзлама? Слутим да се одговор крије у два детаља. Први је део наслова (Поглед здесна) а други да је на промоцији књиге Миленковићево око соколово приметило "екипу окупљену око пројекта НСПМ". Ове две ствари, нарочито у стицају, на наше Сорос-левичаре најчешће делују као црвена марама на бика. За тај надражај, ни ваш аналитичар није имао довољно имунитета, те је посегнуо у своју, очигледно раскошну, ризницу отрцаних фраза, општих места и неутемељених тврдњи. Тако за њега "фото-робот српског десничара" поред осталог обухвата и следеће карактеристике: прикривену ксенофобију, хомофобију,

против-просветитељски импулс, клеро-национализам и друге сличне врлине. Замислимо да неки већи злобник од мене, српске левичаре (или псеудо-левичаре) опише као србофобе, хомосексуалце, криптокомунисте, идеолошку копилад Зоговића и Кардеља, едиповце који гаје мистични култ велике маме Латинке Перовић и полуписмене следбенике покрета Сендеро Луминосо? Такав злосрећник не би могао да избегне оцену да је острашћени незналица, простак, политички клоун и духовно празњикави, вербални силеџија. Зашто би други критеријум важио за Миленковића, сасвим је логично запитати се.

Тешко је (и без сумње непотребно) освртати се на све тривијалности којима нас у хомеровски дугом "приказу" засипа И. М., али подсетићу и на следеће; "Ивановић исписује и најотужније баналности, има извесне симпатије према нацизму и фашизму, види Тита а не Милошевића као главног кривца за већину наших невоља, посеже за агресивним антикомунизмом" (за Миленковићеве саплеменике, сваки антикомунизам нужно мора бити агресиван), итд...Ту се појављују и Хана Арент, Ајхман и јос триста чудеса. Осим тога, Ивановићев дискурс "драшка примитивне пориве колективитета и утерује га у тор тупости, незнања и бесмисла" (sic!). Каква "драшкања порива" преферира Миленковић остало је нејасно, али будући да види хомофобију тамо где је ни у траговима нема, није превише тешко назрети одговор.

Свашта је још стало у Миленковицев пргави памфлет, али је практично немогуће одговорити смислено на овај збрдаздолисан низ најплићих идеолошких увреда и галиматијас левичарских стереотипа, а да се не упадне у клопку давања незаслужене пажње безвредном. Једноставно речено, својим квази-левичарским инстинктом, Миленковић је осетио да у "Погледу здесна", који за несрећу има и подршку "екипе окупљене око НСПМ-а", има довољно опасних идеја и размишљања на које он, самопрокламовани цувар револуције, мора да реагује. То сто за критичарски посао нема ни талента ни морала, није га спречило да удара на све стране и напише вероватно све што зна о било чему. Ако пак, тај корпус мудрости и не заузима више од три и по стране, то није његов проблем, већ оних који су се загледили у погрешне популарне фолк певанице за тренутак задржали код тог текста. Нас који смо га прочитали, ништа не може да спасе.

Да аутор није, пишући текст, умакао перо у кукуту вец у неки инспиративнији агенс мозда би Ивановицевој књизи и пронашао неку опипљиву ману, па би своје наводно левичарске назоре могао правилно да супротстави ауторовим умерено десничарским. Тиме би вероватно заслужио епитет будног и опрезног, можда помало скрибомана, али ипак левичара. Овако је испао само левак.

Саша Гајић: НЕАУТЕНТИЧНОСТ КАО МОГУЋЕ ЛИЦЕ ЗЛА

(поводом "критике" Ивана Миленковића књиге Култура и идентитет Игора Ивановића објављене у Време
ну бр.
898)

Да критиковањем Другог често поприлично говоримо и о самом себи, разоткривамо своје позиције и вредности, ноторна је ствар. Ако је та критика непристрасна, прецизна и без уопштавања, искључивости и дисквалификација, она би требало да буде поздрављена као добронамерна и добродошла. Међутим, ако туђу, критиковану, једностраност и искључивост преувеличавамо, "натежемо", генерализујемо и "укалупљујемо" у идеолошки острашћене симплификације подупрте наводном теоријском "поткованашћу", па их ширимо уздуж и попреко са предмета критике на друга лица и појаве – добијамо не критику, већ пакосно једноумље, бескрајно тупље, безумније и опасније од онога што је смерало да подвргне првобитној критици. И то тим пре и више ако оно узима облике ученог "теоријског дискурса", који са гордих интелектуалних висина покушава да "суди и смуди" свему око себе, трпајући у исти кош разноврсне и сасвим другачије људе и ставове, и карактерише их, на крају, манихејском искључивошћу.

Парадигматичан пример оваквог једноумног и острашћеног приступа представља "критика" књиге Култура и идентитет аутора Игора Ивановића, коју је написао Иван Миленковић, овдашњи филозоф и хуманиста. Прави циљ ове "критике", објављене у последњем, 898. издању недељника Време, како ћемо видети, и није био само учено "поцепати" једну књигу, већ много више од тога – дисквалификовати и саме издаваче, неистинито представити њихов наводни "пројект", денунцирати га и убацити у стереотипе "баналног зла" наспрам кога ће се, као идеални Други, велики теоријско-потковани "отворени ум" спреман за "игру облика" и "мноштво могућности и перспектива", саморекламирали наш критичар и тако ставити на располагање свима заинтересованима за (са)учешће у жељеним преобликовањима.

Оно што прво упада у очи и што је просто невероватно је како је један такав "теоријски утемељен дискурс" као Миленковићев поред доживљавања себе као неког "отвореног ка мноштву могућности, супстанција и различитости" заправо праволинијски, једнодимензионалан и искључив. Како увек води различитим поводима и од различитих премиса увек ка истом закључку. И то по "наштребаном" идеолошком шематизму: аутентичност и идентитет као филозофски схваћена супстанцијалност = колективистички фантазам = етнонационализам и ксенофобија = масовни злочини и ајхмановско "банално зло". На томе се, као опозиту тоталном индивидуализму и филозофији "неаутентичности" схваћеној за апсолутну слободу могућности (које представља Миленковићево теоријско "верују"), завршава богатство различитости и нијанси оног Другог и другачијег у реалном свету. Помоћу њега се много шта не разуме, не зна, не осећа и не доживљава, трпа у исти кош и представља као "банално зло" по унапред прописаном рецепту. Оваква логика изгледа нам са добрим разлогом тоталитарна и искључива, с обзиром на њене очигледно веома сужене моћи расуђивања, које воде увек ка идентичним исходиштима, крајње произвољним, па и неистинитим закључцима. И то не први пут, чак ни према НСПМ-у и његовим ауторима.

Недавно је тако, исти "критичар", по истом шематизму, "обртао" једну Антонићеву метафору о зомбијима као припадницима политичке опције који мисле управо помоћу овог шаблона, примењујући баш тај шематизам на Антонићев текст. Оптужио је, због метафоре о зомбијима, Антонића за "дехуманизацију Другог" која буди колективистички фантазам и претполитички етнонационализам (користећи, као "аргумент" за Антонићево потпиривање "претполитичког", шмитовско модерно-политичко разликовање, чиме је не само извршио теоријски фалсификат, већ показао и ординарно незнање) и оптужио га за стварање (?!) "идеологије" која води у гасне коморе и банално зло. Смешно или тужно? Антонић му није удостојио реплике, да ли из сажалења или баш из захвалности за давање очигледности његовом тексту како је логика "метафоричних зомбија" заиста, ма колико деловала "теоријски учена" и брбљива, у ствари "окамењена" и једноумна.

Сада је кроз призму поменуте "логике" у наведеној "критици" пропуштена не једна књига, већ и њен издавач и потпуно различити људи који се око њега окупљају, па је овог пута било неопходно реаговати да би се неке ствари дале до знања за убудуће. "Логика" Миленковићеве критике почиње (ничим основаном) тврдњом како екипа окупљена око НСПМ-а ради на "пројекту" (каков?) друге врсте идеолошког разликовања од "левог" и "десног" – на оно између патриота и "бућкуриша", као да се таква диференцирања у свим својим спорним и неспорним димензијама не дешавају у политичкој стварности мимо НСПМ-а, спонтано подлежући суду и јавности и појединаца. Затим се разне овдашње "леве" и "десне" личности, које са НСПМ-ом немају ама баш никакве везе, попут академика Михајла Марковића, политичара Дачића и Вучића, као репрезенти раније од НСПМ-а (?!) скрајнутог (како?) разликовања "левог" и "десног", са или пуно или бар мало "патриотског" у себи, опет незнаном логиком поистовећују са нечим што се

за Миленковића сматра "десним" као њиховим заједничким садржаоцем, а кога дефинише а по чему другом него по свом теоријском шематизму онога што сматра за нешто негативно, зло, дајући му при томе главне карактеристике. То су, по њему, мање или више прикривена ксенофобија, етнонационална укорењеност, нерелевантни патриотизам, патријархалност, хомофобија, дискурс "аутентичности", противпросветитељски импулс и клеронационалистичко поимање савремености. На крају се све ове "карактеристике зла" проглашавају за циљ НСПМ "пројекта", а да би се наводна логичка конструкција бар нечим подупрла, ту је и доказ – критикована књига и из ње истргнути фрагменти као непобитни аргументи у прилог исправности његове "логике".

Разлог писања овога текста зато и није одговор на критику књиге, ни њена наводна "одбрана". Критикована књига има и добрих и лошијих страна (о чему ће најбољи суд дати читаоци) и поједине Миленковићеве опаске нису без основа, напротив. Ван сумње је да Ивановић, као аутор књиге, заговара њему близак конзервативни, идеолошки поглед на свет који такође обилује "неизнијансираним" генерализацијама, понегде и стереотипима и предрасудама. Но, то је једна од темељних карактеристика конзервативистичког светоназора који се управо принципијелно, позитивно односи спрам предрасуда за које сматра да представљају кристализацију вишегенерацијског искуства живљења у складу са одређеним вредностима, а које тек у конкретном случају (а не теоријском виду) подлежу конкретном, искуственом преиспитивању и евентуалном делимичном ревидирању.

Није спорно ни то да књига није опремљена "академском" теоријском апаратуром, да се аутор више позива – делом и произвољно – на ауторитете, него што је вешт да се, као човек нескривено другачијег животног позива, окуша у "теоријском говору" онаквим каквим га, опхрван сопственом идеологијом и логиком, замишља Миленковић. Све то не значи да књига нема добрих страна. Стотине корисних, јасних и конкретних предлога, након приличног броја тачних оцена, а у оквиру сасвим коректно утемељене културне стратегије, представљају први покушај да се на овим просторима осмисле институционални начини деловања у културној реалности, а спрам досадашњег безидејног и јаловог "теоретисања" које се бавило начелним, парадигматским питањима, док је предлоге за деловање сводило на осуђивање "негативних културних феномена", да би, на крају, из теоријског "нечега" завршило у практичном "ничему".

Други, примењени део књиге, састављен од есеја различитог квалитативног домета који се баве појединим културним феноменима, између осталих садржи и неколико прворазредних текстова. Присутнима на промоцији Ивановићеве књиге је, рецимо, остало упечатљиво како је Душан Ковачевић, наш истакнути драмски писац и један од учесника скупа, под утицајем есеја "Илија Чворовић – први српски антиглобалиста"

јавно, ауторефлексивно и потресно исповедио своје извињење спрам сопственог књижевног лика уз речи: "Из перспективе искуства до сада обављене транзиције у Србији, мислим да Чворовић не само да није био превише параноичан, већ да је умногоме био у праву." Запитајмо се да ли би и које то "теоријски утемељеније", "непроизвољније" дело саобразно Миленковићевим светоназорима било у стању да узрокује иоле сличан ефект на једног реномираног писца?

Док учесницима трибине и рецензентима књиге, све академско-теоријским или значајним културним радницима (Кoen, Ђурковић, Ковачевић, Вукадиновић), међусобно различитих животних и политичких опредељења, није био проблем да књизи пронађу мноштво добрих и похвалних страна, Миленковићу, академски и теоријско-интелектуално знатно безначајнијем од њих, за око падају само лоше стране књиге. Из контекста су извучени сегменти или реченице, фразе или понеке наивности аутора којима би требало да се подупру унапред задате тезе о неизлечивој ауторитарности, патријархалности, ксенофобији, хомофобији и осталим прокуженим, политички некоректним особинама и аутора и издавача, насупрот чему стоји критичар – "филозоф неаутентичности" са све одама хомосексуализму, "и свему мањинском и другачијем", који мења своју супстанцијалност како му се 'оће, док у ствари ради исто, само још много горе од онога што пребацује Ивановићу. Његове стереотипе тумачи искључиво кроз призму својих, још драстичнијих стереотипа, без икакве свести о томе. Ивановић у књизи и не крије да спрам неких од политички-коректних, "мањинских феномена" нема афирмативан став, већ само констатује њихово постојање, однос овдашње "већине" према њима, и даје прогнозе последица њиховог утицаја на цивилизацијско-културној равни, али не заговара мржњу, нити било шта од онога што му се кроз "критику" импутира. Он се у књизи искључиво залаже за афирмацију оних вредности које сматра истинским, проверено исправним у историјској перспективи друштвеног живота.

Поред тога, оштрица критике, и када јетко хвали медијски домен презентације књиге, одаје утисак да јој смета чак и сама њена промоција, тј. простор који је добила у медијима, а који је бројем и словом био – један кратак прилог у вечерњем "Дневнику" и још један мањи прилог у емисији из културе. Зар је све сем потпуног медијског прећуткивања и стварања политичког и идеолошког једноумља превише? Где је ту онда прича о равноправности и толеранцији према другачијем, сем у тактичкој фразеологији?

Када је реч о самој књизи, намеће се још једно питање: ако је тако гнусно безначајна и банална, зашто јој је Време у експресном року посветило толику пажњу (три стране часописа – неочекивано пуно и за добитника Нобелове награде из књижевности, зар не?), а Миленковић употребио сва њему расположива теоријска и практична знања како би кроз њу "извео", по ко зна који пут, своју "логику" и пренео оптужбе за "банално

зло" на издаваче? Зато што је по свом ефекту "зла", па је подобна да се на њој поново демонстрира сопствена интелектуално-глобално-коректна "правоверна доброта"?

"Логика" Миленковићеве критике отвара и многа друга питања. Мада је и сам Миленковић до сада био не само сарадник, већ и члан уредништва НСПМ-а, где је објављивао и радове, како то да себе изузима из учешћа у наводно циљаном "пројекту" кога демаскира кроз критику једне по њему затупљујуће баналне књиге? Како је могуће да не зна да је критеријум за објављивање радова и књига "екипе" са којом је сарађивао био не идеолошки и дневнополитички, већ пре свега напор у циљу пружања могућности заговорницима различитих опција и становишта да се одговорно и, колико је у њиховој моћи, интелектуално релевантно окушају у бављењу друштвеним и политичким феноменима садашњице, те да је управо са тих позиција подржана не само Ивановићева књига већ и радови свих других сарадника, укључујући и његове? Зашто спочитава редакцији НСПМ-а, чије функционисање сасвим солидно познаје, залагање за промоцију "баналног зла" са све својим медијским "саучесницима", по њему добро упознатим са "правим циљевима који стоје иза прављења и промовисања" Ивановићеве књиге? Овакво "мишљење" дошло је само на корак од апсурда да чак и једног Леона Коена поистовети са Ајхманом и "баналним злом". Но, са таквом идеолошком острашћеношћу, ови "мали кораци за појединца а велики за човечанство" олако се дају прећи.

Приметна апсурдност већег дела Миленковићевих "логичких конструкција" доводи нас до трећег, најзначајнијег сета питања које отвара теоријска позиција "филозофије неаутентичности" кроз чију призму он очигледно идеолошки перципира свет. Да ли је он, "заробљен у шематизам" идеологије које се "пречитао", уопште у стању да прихвати чињеницу да постоје људи који мимо координата филозофског светоназора кога сматра исправним, део своје субјективне, личне аутентичности доживљавају кроз стварна осећања одговорности и саосећања спрам реалне политичке заједнице и људи који је чине, као и спрам сопственог порекла и поднебља коме дугују постојање, делом и свој развој, а да то не укалупљује у супстанцијалистичке теорије и проглашава их за фантазам који ове људе заробљава колективистичким химерама и метафизичким дискурсом? Није ли баш "човечанство" сачињено од индивидуа "апсолутно ослобођених од супстанцијалне аутентичности" управо тотална, врло примамљива колективистичка химера и конструкт, иза које такође провејава метафизика?

Да ли је наш "филозоф неаутентичности" и критичар у интелектуалној могућности да поима да "конструкт аутентичности", оне лично доживљене, премда не представља нужност и не подразумева задату општост, за многе друге и другачије од њега представља делимичну датост, полазиште са кога се такође може развијати у различитим правцима, и да многи људи управо тако доживљавају своју личну слободу?

За њих слобода није одсецање, отуђење егзистенцијалних монада, поседника сопствене иманентности, које се потом у саможивој игри мењања "облика и супстанција" развијају. За њих се тај "неаутентични", а такође могући пут доживљава понајвише као нихилизам, злоупотреба и губљење унутрашње слободе. Може ли да увиди да се тако теоријски схваћена "идеална слобода развоја потенцијала" коју заговара по правилу у животу претвара понајпре у негирање делимичне датости коју личност добија својим ограниченим постојањем, а да не пружа при томе никакве нове, суштинске индивидуалне квалитете, већ само потпирује сујету и егоцентризам? Лепо је и примамљиво мислити да се човек може олако мењати, кроз слободне изборе узимати разне идентитете и бирати мноштво супстанција насупрот "спутавању кроз аутентичност", али колико је стварно могуће да одлукама у правцу промене идентитета неко заиста постане не нешто стварно друго, било шта, већ нешто бар мало боље, а да се при томе не "преигра" и на индивидуалном пољу? Људи који су се промењених, нових идентитета и супстанција одвојили од сваке датости окружења и наметнуте "аутентичности", па су постали "неаутентично-многоаутентични" пуне су луднице, у виду постмодерних дупликата Наполеона, Хегела, Ајнштајна... Клиничка психологија то "постмодерно" психолошко стање "многоаутентичности" класификује као шизофренију. Да ли је могуће да један по годинама одрастао човек није до сада схватио да живот није "игра облика", већ одговорност спрам датости света кога највећим делом нисмо могли да бирамо, и да се људи у животу спрам реалности односе и кроз њу крећу путем својих осећања и искустава, а не помоћу деридијанских, интелектуалних, вишесмислених мистификација, које осим "лепе форме" не поседују никакве квалитете за давање правих животних оријентира?

Миленковић се у својој критици књиге и издавача такође позива на фукоовско поимање односа знања и моћи, односно својеврсну "презумпцију интелектуалне кривице" сваког интелектуалног дискурса, а не поставља себи питање: није ли управо "филозофија неаутентичности", са негаторским ставом спрам сваког идентитета који није апсолутно индивидуалан, управо једно од најдрастичнијих идеолошких средстава моћи? И то оне глобалне, која кроз идеализацију себично поимане слободе са бескрајем теоријски потенцијалних могућности развоја, а кроз закидање културних, интерперсоналних идентитета, заправо поступно намеће оно што Фуко назива биовлашћу? Не реализује ли се та биовласт као добровољно, унутрашње ропство егоистички усвојених "алтернативних" идентитета, управо кроз залагање за "апсолутну индивидуалну слободу" коју пропагира постмодернистичка "филозофија неаутентичности"? Екстремно-конформистичка политичка коректност Миленковићевих критичких опаски произашлих из примене његових теоријских ставова упућује нас на то да је реч о мишљењу сасвим на линији са најнегативнијом страном иначе веома комплексног процеса глобализације, а у овдашњем случају сасвим у складу са једном идеолошком, дневнополитичком опцијом. Оном која, такође, има "логичке проблеме" односа према реалности, која никако да се "уподоби" намерама њених промотера. Која такође пати од контрадикторности типа истовременог, готово насилног приморавања сваког појединаца да се "суочи са прошлошћу" и колективном одговорношћу за почињене злочине, а која, са друге стране, негира сопствену индивидуалну одговорност према

политичкој заједници сматраној за "колективистички конструкт", уз "сјајан" изговор како у вишесмисленој постмодерни "нема издаје" и да је свака помисао у том правцу бесмислица.

Још је мудри Достојевски приметио у лику Ивана, али не Миленковића, већ Карамазова, како претерано, интелектуално острашћено одушевљење апстрактним концепцијама љубави према човечанству и вредностима индивидуално схваћене апсолутне слободе, у стварности најчешће води од губитка осећања према реалној, широј заједници до губитка саосећања као темеља личног идентитета, по принципу (парафразирамо) – што је више апстрактно волео свет и човечанство око себе, све више је мрзео своје конкретне ближње.

Због свега реченог више би требало подозревати спрам софистициране, теоријски образложене "филозофије неаутентичности", него од историјски превазиђених и поражених појавних облика "баналног зла". Своје банално лице зло је одавно показало, па се, по његовом поразу, потенцијално окренуло другим, суптилнијим историјским манифестацијама, користећи након тога свој негдашњи "банални израз" пре свега за инструментализацију, етикетирање или дисквалификацију спрам оних који се, банално или софистицирано, опиру његовим новим формама деловања. Уместо деридијанске "вучје маске" у свом баналном виду, оно је поодавно почело да навлачи нове маске, укључујући и ону много опаснију, заводљивију и само наизглед толерантнију – "вучју маску" "апсолутне слободе могућности" кроз коју провејава застакљено укочени поглед острашћености, која се много теже дâ прозрети због својих, на први поглед, идеално-хуманих и "добронамерних" претензија тоталне еманципације од условљавања прокужене "аутентичности". Но, право лице свих теоријских концепција и њихових заговорника може видети само по конкретним последицама, по принципу – "по плодовима ћете их познати". Вредности "филозофије неаутентичности" и њених овдашњих заговорника зато се најбоље дају проценити кроз примену – овај пут, у конкретном случају, према НСПМ-у као оклеветаном издавачу једне од књига у мноштву издања. Штета због тога, јер за тако "принципијелну" дисквалификацију са друге, издавачке стране, барем у личним односима (ако већ заговорници "филозофије неаутентичности" не признају постојање ничег сем индивидуалног), није постојало ништа што би то узроковало, напротив, већ само толеранција у виду трпљења идеолошких испада и личних увреда и саосећање у виду сажалење због тога.